

УДК 316.75:304

ЧИ ЛЬВІВ Є ВІДКРИТИМ ДЛЯ СВІТУ? ДОСВІД І СПОСТЕРЕЖЕННЯ МОЛОДИХ ІНОЗЕМЦІВ У ЛЬВОВІ

К. Захарчук

*Варшавський університет,
Краківське передмістя 26/28, 00-927, Варшава, Польща,
zacharuk.kamila@gmail.com*

Проаналізовано зміст глибинних інтерв'ю з іноземцями, які тимчасово проживають чи проживали у Львові. Метою статті є аналіз чинників, які долучають іноземців до життя у Львові. Спостереження та результати дослідження зіставляються з теорією внутрішньої системи Ф. Знанецького згідно з якою не існує єдиної, універсальної суспільної системи, а є низка мікросистем, які вкладаються в одну, загальну картину світу.

Ключові слова: бар'єри, чинники залучення до життя в суспільстві, чинники виключення, культурні відмінності, напіввідкриті системи.

Ми всі є одержувачами інформації, яка накладається на суб'єктивне сприйняття світу, створюючи безліч інших систем. Згідно з класичною теорією Ф. Знанецького, кожна така система складається з обмеженої кількості елементів пов'язаних між собою специфічними відносинами. Кожна з них має унікальні, внутрішні структури, які ізолюють її від зовнішніх впливів. Такою замкнутою системою може бути мова, культура та повсякденне життя. Ф. Знанецький, як і Е. Гідденс, вважає, що ключовим елементом у правильному розумінні важливості культури є замкнуті системи, котрі складаються з елементів, за допомогою яких люди можуть працювати і спілкуватися разом. Моєю ціллю було дослідження та виявлення факторів “відштовхування” та “притягання” молодих іноземців до Львова. Для цього, я визначила кілька підсистем: 1) мотивація перед приїздом до міста; 2) робота, яку належало виконувати у місті; 3) сприйняття міста після прибуття; 4) чинники залучення та виключення в житті Львова.

Я провела п'ять бесід із людьми з п'яти різних країн: Канади, Німеччини, США, Польщі та Франції. Всі співрозмовники були віком від 18 до 30 років. Кожен із них жив у Львові від півроку до року. Опитування було проведене в квітні 2011 року – через два роки після від'їзду респондентів зі Львова. Таким чином, метод інтерв'ю з використанням фотографій тут був дуже важливим. *Досліджувані* могли легко згадати інформацію. Їм простіше було пояснити свою точку зору та свою інтерпретацію подій, свідками або учасниками яких вони були. Дослідження з використанням цієї методології дали нові дані. Навіть найпростішу картину характеризує величезна кількість деталей, які варто зменшити і вибрати найважливіші. Важливим елементом для проведення дослідження контрольних змінних був також мій особистий досвід проживання у Львові.

Львів на межі різних культур

Що приваблює молодих іноземців до Львова? Мотивація для більшості – родинні корені та бажання досліджувати дещо відмінну культуру. Але не лише це. Додатковими причинами є також – спонтанне рішення, бажання попрацювати волонтером у соціальних проектах (робота з інвалідами, в школі, в університеті), бажання побачити регіон або ознайомитися з документами про період війни чи Голокосту. Важливим, з точки зору теорії замкнутих систем є те, що незважаючи на бажання побачити Львів, кожен із респондентів перед приїздом мав мало правдивої інформації про місто та Україну. Розташований на схід від кордону з ЄС, Львів залишався для них маловідомим. Він асоціювався їм з гарними будинками та з важчими, ніж у Західній Європі, умовами життям. Те, що тут є культурне розмаїття, респонденти дізналися лише під час свого перебування. До цього, Львів був невідомою територією для них, і уявлення про нього часто були стереотипними. Тому деякі люди сповільнювали інтеграцію з місцевою культурою, обмежуючи контакти з львів'янами. З цієї причини, першими труднощами, з якими вони стикалися, часто була українська мова. Мова завжди вимагає розуміння конкретних правил та свідомого використання умовних знаків. Мови існують лише, якщо особи, які використовують їх – розуміються між собою. Таким чином, комунікація є похідною, як і співпраця та відкритість до нових культур. Як казала одна з досліджуваних з Німеччини: “Основною проблемою завжди була комунікація. Я не знала російської і української. У мене були деякі уроки російською, але це були лише фрази першої необхідності, без граматики. Люди у Львові не говорили англійською. І на початку це дуже ускладняло спілкування. У нас був перекладач, але ця жінка не завжди мала час. Тоді я почала відвідувати уроки української і все стало значно краще. Іншою проблемою стали культурні відмінності. Перш за все у тому що стосується пунктуальності – німецьке та українське відчуття часу відрізняються”.

Деякі з моїх співрозмовників знали мову перед прибуттям. Один з респондентів, з Канади, так згадував перше перебування в Україні: “Перед моїм приїздом до Львова, в Україні я була тричі. Хотіла дізнатися про свою культуру, сім'ю та її історію. Хотіла там жити і вчитися. Знаю українську культуру в Канаді, але вона зовсім інша. Перший раз, коли приїхала в Україну, то була шокована. Першим містом був Київ. Київ – не Львів. Більшість розмовляють російською, багато заможних людей. Коли приїхала до Львова, то не знала, що станеться зі мною тут, бо перед цим колись провела там лише два тижні канікул з батьками. У той час, мій двоюрідний брат показав мені все. Він взяв мене скрізь, розповів про історію, тому що я була туристом. Так що я мала хороший знімок Львова в моїй голові, це був прекрасний час літніх канікул”.

Повсякденне життя у Львові

Після подолання мовного бар'єру, з'являються культурні відмінності. Погане знання української мови було проблемою на початку перебування у Львові. Ще однією проблемою стала відсутність відкритості у висловленні думок. Це було особливо важко в критиці щодо іноземців. Не було обміну думками, ідеями чи конструктивними діями. Як сказав один з респондентів: “Їм було складно сказати нам, що це погана ідея чи вчинок. Вони завжди казали, що все нормально, жодних проблем. Проблеми однак були, бо ми не знали, як поводитися в роботі з дітьми-аутистами. Лише голова органі-

зації згодом сказала нам, що саме потрібно робити. Проблема в тому, що я вважаю, що вони не хотіли сказати нам що-небудь неприємне, бо хотіли з нами дружити. Якщо ви хочете розвинути організацію, то повинні бути готові до критики”.

За словами іншого співрозмовника: “Були труднощі, як і в Латинській Америці. Дуже часто ми чули: “Не хвилюйся, все буде добре”. Так казали навіть, якщо була проблема. Такий неймовірний оптимізм. Якщо у вас є проблеми і хтось каже вам – не хвилюйся, то ви не хочете чути “не хвилюйтеся”. Ви хочете вирішити проблему. Наприклад, ми хотіли зробити швидко рекламу і деякі інші речі, але ніколи не встигали. Я чула – спокійно, не переживай. Впевнена, ми могли б робити більше, але нам для цього слід було поспішати”.

Труднощі в повсякденному житті у Львові. Чинники виключення, які зазвичай зазначали досліджувані, це: брак написів іноземними мовами, мап про курсування маршруток і інформації про місця зупинок. Людина, яка не знала Львова, завжди мала багато проблем із дезорганізованим міським громадським транспортом. Майже ніде не було інформації про місця зупинок та графік руху автобусів. Ще одним викликом, чинником виключення, стали відносини з владою. Це стосується контактів з усіма повноваженими особами, з якими іноземці, що живуть у Львові, повинні мати справу. З інформації респодента з Польщі: “Коли домагалася візи, то відчувала ставлення, наче до ворога народу. Вони казали, що, можливо, я шпигун. Один чиновник запитав, що я тут роблю. Відповіла, що працюю волонтером. Чиновник сказав, що не впевнений, чи повинна я отримати візу, бо можу бути шпигуном”¹. Це не поодинокий випадок. У всіх місцях, в яких люди мають владу над іншими, стараються використати цю залежність. Особливо це стосується міліції та начальства на роботі.

Найбільшим чинником залучення і притягання до Львова досліджувані називали гостинність жителів міста та країни: “Коли був у гостях, то всі намагалися мене прийняти і дати що лишень було в хаті. Навіть, якщо не було нічого”, – пояснював співрозмовник із Франції. Також у міському транспорті, люди допомагали: “Один раз їхав у трамваї, повертаючись з сумками з ринку. Багато людей було в маршрутці, а жінка похилого віку сказала мені, аби дав свої сумки їй на коліна”.

Найбільш привабливим місцем у Львові є площа Ринок. Більшість респондентів вважає, що молоді українці без проблем зав’язують контакти з іноземцями. Вони дуже сприйнятливі до нових ідей, особливо для контактів із особами з-за кордону. І це попри мовні бар’єри. На цій площі можна гарно провести час чи познайомитися. Як пояснила одна зі співрозмовниць: “Я була дуже здивована тим, що у Львові так багато людей, що місто таке живе”. По друге, у Львові багато торговців на базарах. У моїй голові картина міста, багатого на торгівлю і старих жінок з їх сумками-багажами. Їм доводиться багато працювали, аби заробити трохи грошей. Тож Львів можна вважати напіввідкритою системою. Чинники виключення відрізняються залежно від рівня акультурації, яка складається з двох етапів. У першому періоді, коли іноземець є гостем міста. Тоді найбільш поширеною проблемою є інфраструктура, транспорт і культурні відмін-

¹ Всупереч повсякденним знанням, у 2011 році, коли ця стаття була редагована, полякам потрібно було мати візу на перебування в Україні довше ніж на три місяці.

ності, як-от відчуття часу. На другому етапі, коли трохи знаєш місто і його культуру, то бар'єрами були ментальні відмінності, особливо явні у праці. У щоденному житті підхід до клієнта відрізняється залежно від місця. У центрі Львова, де багато туристів, продавець чемніший. У віддалених районах ставлення до покупців гірше.

Повільно здійснюється перехід від замкнутої системи до відкритої. За словами українського соціолога, який займається трансформацією суспільства С. Л. Катаєва, найважливішими перетвореннями є зміна форми і якості соціального життя. Цей процес триває впродовж 20 років. У цей період ви можете стикатися з перешкодами та з залишками колишнього режиму: зарозумілістю, бажанням домінувати над іншими, грубою поведінкою з клієнтами або відсутністю віри у те, що має вплив на оточення. Важливим тестом і каталізатором цих змін буде Євро-2012. Ми вже бачимо перші симптоми змін – у центрі міста і на популярних туристичних маршрутах є таблички з назвами вулиць, написані латиницею – для тих, хто взагалі не знає кирилиці.

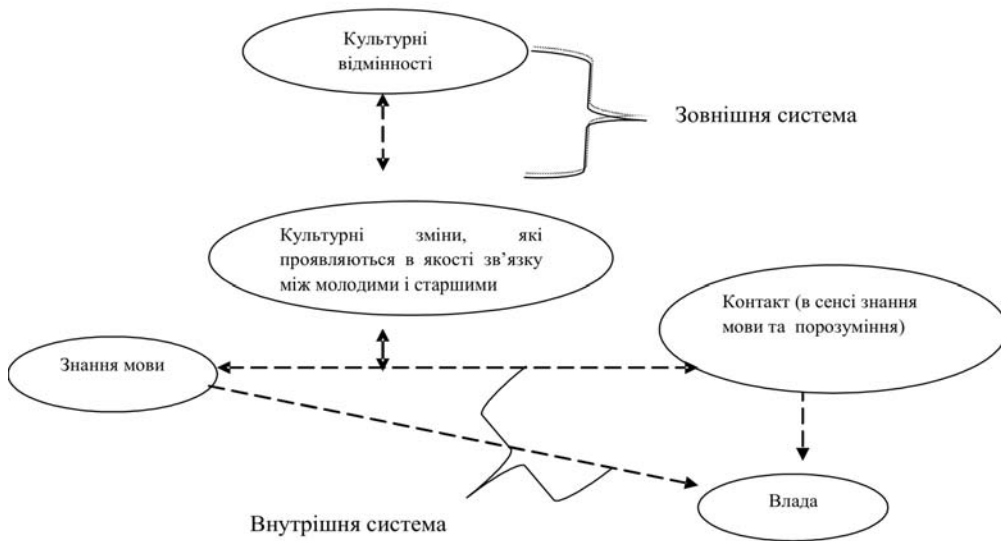

Схема 1. Напівзакрита соціокультурна система

Схема, що ілюструє напівзакриту систему – спосіб і звичка (акультурація) до щоденного життя у Львові. Те, чи вона фактично замкнута, визначає правильне співвідношення і перебіг кожного етапу функціонування внутрішньої та зовнішньої систем.

Незалежно від мети нашого перебування у Львові, можемо говорити про два обличчя міста. Галасливе, багатолюдне та багате на події, яке можна побачити влітку, під час туристичного сезону. Друге обличчя можна побачити після закінчення сезону. Як казав один з досліджуваних інформаторів: "Львів дуже мені сподобався зимою. Хоча це дивно, тому що є дуже холодно. Але він є тоді більш справжнім. Коли я побачила зимовий Львів – відразу полюбила його. Це був час, коли нічого не треба робити, нікуди йти. Ми пішли в місто, щоб приємно провести час. Просто, справжнє обличчя міста, його барви та крайнощі можна пізнати тільки тоді, коли в ньому поживеш.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Znanięcki F.* Selekcja i określanie danych naukowych / F. Znanięcki // *Metoda Socjologii. Wybór tekstów, wstęp i przekład E. Haias*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009. S. 44.
2. *Giddens A.* Kultura i społeczeństwo / A. Giddens // *Socjologia. Przekład Alina Szulżyńska*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008. S. 45.
3. *Olechnicki K.* Wywiad z użyciem fotografii / K. Olechnicki // *Antropologia obrazu. Oficyna Naukowa*, Warszawa 2003. S. 171.
4. *Катаєв С. Л.* Сучасне українське суспільство: навч. посіб. Центр учбової літератури. Київ 2006. – С. 200.

IS L'VIV OPEN FOR THE WORLD? EXPERIENCES OF YOUNG FOREIGNERS IN L'VIV

The content of the depth interviews with young people that use to live in Lviv for some time is analysed. The mechanisms of social inclusion and exclusion of foreigners are studied. The theory of the inner system by F. Znanecki is verified.

Key words: barriers, mechanisms of social inclusion and exclusion of foreigners, cultural differences, halfopen systems.

ЯВЛЯЕТСЯ ЛИ ЛЬВОВ ОТКРЫТЫМ ДЛЯ МИРА? ОПЫТ МОЛОДЫХ ИНОСТРАНЦЕВ ВО ЛЬВОВЕ

Анализируются глубинные интервью с молодыми иностранцами которые имеют опыт проживания во Львове. Изучаются механизмы социальной эксклюзии и инклюзии иностранцев. Верифицируется теория внутренних систем Ф. Знанецкого.

Ключевые слова: барьеры, механизмы социальной инклюзии и эксклюзии, культурные отличия, полуоткрытые системы.

Стаття надійшла до редколегії 14.05.2011

Прийнята до друку 12.06.2011